

همایش روز جهانی هاری

۲۲-۲۴ مهرماه ۱۳۹۳

۱۴-۱۶ اکتبر ۲۰۱۴

همه با هم علیه "هاری"

Together Against Rabies

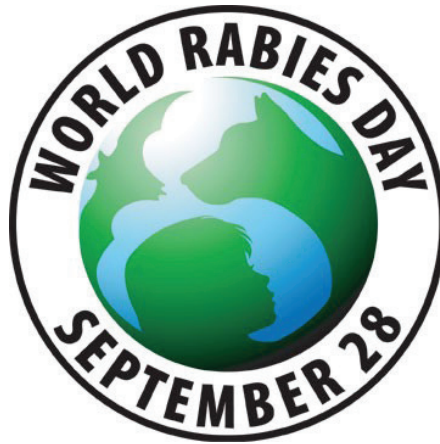
دبیر همایش: دکتر علیرضا غلامی

دبیر علمی همایش: دکتر محمدرضا شیرزادی

دبیر اجرایی همایش: دکتر فیروزه فرح تاج

دبیرخانه همایش: بخش تحقیقات و مرکز رفانس هاری (WHO) انستیتو پاستور ایران

تلفن: ۶۶۴۰۳۴۹۶

همه با هم علیه «هاری»
Together Against Rabies

برگزارکنندگان:

انستیتوپاستور ایران
مرکز مدیریت بیماریهای واگیر ، اداره بیماری های قابل انتقال بین انسان و حیوان
سازمان دامپزشکی کشور
وزارت کشور، سازمان امور شهرداری و دهیاریهای کشور
سازمان حفاظت از محیط زیست
دانشگاه علوم پزشکی ارتش ج.ا.ایران

ستادمرکزی:

دکتر مصطفی قانعی
دکتر محمدعلی شکرگزار
دکتر محمد مهدی گویا
دکتر محمود نبوی
دکتر نوید دین پرست جدید
دکتر علیرضا غلامی
دکتر محمد رضا شیرزادی
دکتر مهدی خلج
دکتر جمال الدین جاویدی
دکتر عبدالامیر رضایی
دکتر کاظم ندافی
دکتر هوشنگ خندان دل
مهندس سید رضا غلامی
دکتر احمد علی کیخا
دکتر سیامک مسعودی
دکتر حسن ضیاءالدینی
دکتر احمد فیاض
دکتر فریدون مهبودی
دکتر سیروس زینلی
دکتر کیهان آزاد منش
دکتر محمد رضا آقا صادقی
دکتر محمد زینلی
دکتر فیروزه فرح تاج
دکتر شیرین بنکدار اصفهانی
دکتر فاطمه جهانبخش سفیدی
دکتر احسان مصطفوی
دکتر محمد علی راد
دکتر سیامک نیکخواه
مهندس احمدی
شادی جناب
دکتر محمد رضا سیاوشی
دکتر اسکندر امیدی نیا
دکتر فرزانه شیخ الاسلامی
دکتر روزبه بشر
دکتر سعید بوذری
جمشید پورمظفری
فرانک قراچورلو

کمیته علمی:

دکتر مصطفی قانعی
دکتر محمدعلی شکرگزار
دکتر نوید دین پرست جدید
دکتر محمد مهدی گویا
دکتر محمود نبوی
دکتر علیرضا غلامی
دکتر محمد رضا شیرزادی
دکتر احمد فیاض
دکتر محمد علی راد
دکتر فاطمه جهانبخش سفیدی
دکتر فیروزه فرح تاج
دکتر شیرین بنکدار اصفهانی
دکتر منوچهر مکوندی
دکتر رخشنده ناطق
دکتر طلعت مختاری آزاد
دکتر محمود شمس شهر آبادی
دکتر عباس شفيعی
دکتر حسین کیوانی
دکتر سید حمید رضا منوری
دکتر محمد رضا آقاصادقی
دکتر کیهان آزاد منش
دکتر سیروس زینلی
دکتر فریدون مهبودی
دکتر آرش آرش کیا
دکتر سعید بودری

کمیته اجرایی:

دکتر نوید دین پرست جدید
دکتر اسکندر امیدی نیا
دکتر فیروزه فرح تاج
دکتر شیرین بنکدار اصفهانی
دکتر فاطمه جهانبخش سفیدی
دکتر فرزانه شیخ الاسلامی
جمشید پورمظفری
فرانک قراچورلو
دکتر روزبه بشر
دکتر فرزانه شیخ الاسلامی
دکتر سعید بوذری
نادرحویزی
عاطفه پیله ور زواره
معصومه مرادی
مرجان چگاه
حمید شاکریان
ملیحه عابدی
محسن عبدالملکی
سینا صامتی
تهمینه موسوی
هدی تقی زاده
سروناز هاشمی
مهدی آچورلو
حمید رضا گرگانی
اشکان علمداری
سید حمید رضا مژگانی
فاطمه محمد زاده
افشین میرعبداله لواسانی
بهنام سبزی علی
حسن سلیمانی
ندا افضل
احمد عادل
دکتر حبیب وکیلی
مهندس فرید فرهاد
دکتر صغری روحی
مهندس لیلا شکوهی

فهرست

پیام دبیر همایش	
مقدمه دبیر علمی همایش	
روز جهانی هاری ۱۳۹۳	۱
همه با هم علیه هاری	۱
تاریخچه بیماری هاری	۱
بیماری هاری	۲
مدیریت مواجهه با هارگزیدگی	۳
پیشگیری پس از مواجهه	۳
علائم بالینی بیماری هاری	۴
هاری در ایران	۵
افراد در معرض خطر هاری	۵

پیام دبیر همایش

حمد و سپاس خدای یکتا را سزاست که به لطف بخشایندگیش و به مدد همت والای دلسوزان عرصه بهداشت و سلامت کشور توانستیم اولین سمینار بین المللی روز جهانی هاری را برگزار نماییم. بیماری هاری سالانه در جهان سبب مرگ بیش از ۶۰۰۰۰ انسان و صدمات مالی قابل توجهی می شود. علیرغم این موضوع، در جهان توجه کافی به آن نمی شود لکن در ایران تلاش های مهمی برای مهار آن صورت می گیرد. هزینه این مبارزه عمدتاً در بخش درمان پس از مواجهه با هاری (PEP) در انسان به مصرف میرسد. سالانه بالغ بر ۱۳۰ هزار نفر در ایران مورد مواجهه با حیوانات مشکوک به هاری قرار می گیرند و نیاز به درمان پس از مواجهه با واکسن و سرم ضد هاری دارند. درمان پس از مواجهه با هاری از چندین دهه قبل در کشور ما آغاز شده است و امروزه سازمان ها و مراکز متعددی در کشور دست اندر کار مهار این بیماری مهلك هستند. مجموع این تلاش ها تا به امروز توانسته است بروز هاری انسانی را در ایران به نحو چشمگیری پایین نگهدارد. انسان خارج از چرخه طبیعی انتقال ویروس هاری قرار دارد و عمدتاً از طریق گزیده شدن توسط حیوان هار به این بیماری مبتلا می شود.

در حال حاضر هاری یک بیماری بومی در کشور است. هر جا که هاری بصورت بومی وجود داشته باشد هر گزش حیوان می تواند تهدیدی بالقوه برای ابتلا به این بیماری کشنده باشد. پایش پیوسته و گسترده برای جلوگیری از ظهور و هجوم هاری در مناطق مختلف کشور الزامی است چرا که گسیختگی افسار آن می تواند با از دست رفتن جان شماری از هموطنان ما نمایان شود. پیشگیری و کنترل بیماری هاری از سطح جامعه شروع می شود، جایکه مردم می توانند با آموزش لازمه گام های موثری در جهت محافظت خود، خانواده، و حیوانات خانگی شان در مقابل هاری بردارند.

همه ساله در مراسم روز جهانی هاری تلاش می شود تا با رویداد های مختلف آگاهی نسبت به هاری افزایش داده شود و فعالیت های پیشگیری و کنترل تقویت گردد. روز جهانی هاری امسال مناسبی است برای توجه بیشتر که آگاه باشیم و آگاهی دهیم که چگونه می توان هاری را در کشور پیشگیری کرد و به کنترل درآورد. شعار امسال روز جهانی هاری (همه با هم علیه هاری) مبین این حقیقت است که هاری تنها با مشارکت همگانی قابل مهار شدن است. لذا همکاری یکپارچه بر پایه دانش، تجربه، تعهد و تلاش کلیه دست اندرکاران مدیریت و کنترل هاری کشور می تواند به کاهش خطر بروز این بیماری در ایران و بیرون راندن آن از مرز های کشور بیانجامد. امیدوار هستیم که مراسم روز جهانی هاری امسال نقطه عطفی در میان برنامه های پیشین و آغازی برای رسیدن به این هدف بزرگ باشد.

در پایان از حمایت های انستیتو پاستور ایران، مرکز مدیریت بیماری های واگیر و سایر سازمان های شرکت کننده در این مراسم و همچنین کلیه عزیزانی که با مشارکت و تلاش خود ما را در برگزاری این رویداد یاری نمودند قدردانی می نمایم.

دکتر علیرضا غلامی

رئیس بخش تحقیقات و مرکز رفانس هاری (WHO) انستیتو پاستور ایران

مقدمه دبیر علمی همایش

بیماری های گرمسیری فراموش شده (neglected tropical diseases) گروهی از بیماری های عفونی ناتوان کننده هستند و بیشتر از ۱ میلیارد نفر در دنیا در معرض خطر ابتلا به آن ها می باشند. اکثر این بیماری ها در مناطق روستایی دور دست، حاشیه شهر ها، یا مناطق دور از دسترس اتفاق می افتد. مخصوصا این بیماری ها در مناطق فقیر نشین دنیا بومی است و کودکان بیشتر در معرض خطر ابتلا هستند. برخی از این بیماری ها قابل پیشگیری و قابل درمان در کشورهای پیشرفته می باشد و علی رقم اینکه در برخی موارد درمان بسیار ارزان است در بسیاری از کشورهای فقیر در دسترس نیست. و برای کنترل این بیماری ها نیاز به بودجه ۲ تا ۳ میلیارد دلار در طی ۵ سال آینده می باشد. قسمت مهمی از بیماری های فراموش شده را بیماری های زئونوز تشکیل می دهند. مهمترین بیماری های زئونوز که در گروه بیماری های فراموش شده قرار دارد شامل هاری، اکینوкокوزیس، تینازیس/اسیستی سرکوزیس، ترماتدهای منتقله توسط غذا، تریپانوزم افریقایی، لیشمانیوز و شیستوزومیازیس هستند.

کنترل این گروه از بیماری ها نیاز به همکاری بین بخشی بخصوص بین بخش نظام سلامت انسان و حیوان و سایر ارگان های دست اندرکار دارد و نیازمند یک پیگیری همه جانبه در اکوسیستم حیوانات و انسان می باشد. اصول کنترل این بیماری ها در انسان شامل حذف آن ها در مخزن حیوانی است. در بین این بیماری ها، در صورت بروز هاری، ۱۰۰٪ موجب مرگ بیمار می گردد.

مهمترین اقدامات کنترل بیماری های فراموش شده بخصوص هاری شامل موارد زیر هستند:

۱. مشخص کردن ضرر و زیان اجتماعی و اقتصادی محلی، منطقه ای و کشوری، و مزایای مالی و مقرون به صرفه بودن انجام اقدامات کنترلی.
۲. ارتقا هماهنگی بین بخشی و آگاهی در بین مسئولین، سازمان ها و سایر گروه ها در سطح جامعه که در اکوسیستم حیوان و انسان نقش دارند.
۳. جمع آوری شواهد به منظور در دسترس قرار دادن امکانات و ارتقا دستورالعمل های مراقبت، پیشگیری، کنترل و درمان بیماری.
۴. توجه مقامات سیاسی به منظور کسب امکانات و تقویت توانایی ها به منظور استفاده بهیته از امکانات و انجام اقدامات اذقام یافته مقرون به صرفه به منظور پیشگیری، کنترل و درمان
۵. راه اندازی یا تقویت روش های تبادل اطلاعات و برنامه های بین بخشی بخصوص بین بخش دامپزشکی و بهداشت.
۶. به کار بردن حمایت های مبتنی بر شواهد به منظور جلب حمایت و سرمایه گذاری در ارتقا اقدامات پیشگیری و کنترلی، تقویت زیرساخت ها و انجام تحقیقات.

اگرچه با اقدامات صورت گرفته در کشور بخصوص هماهنگی های انجام شده با سازمان شهرداری ها و ده یاری های کشور، سازمان دامپزشکی و سازمان حفاظت محیط زیست و بخصوص راه اندازی

و تجهیز مراکز درمان پیشگیری هاری، و تبادل اطلاعات بین بخش دامپزشکی و بهداشت یه منظور پیگیری موارد در معرض خطر انسانی و دامی ما شاهد تداوم کاهش موارد انسانی مبتلا به هاری می باشیم و علی رغم انجام اقدامات موثر کاهش جمعیت حیوانات زیانکار و اقدامات کنترلی توسط سازمان دامپزشکی در خصوص کنترل این بیماری در حیوانات، کنترل این بیماری هنوز نیازمند انجام اقدامات موثر بخصوص در حیوانات وحشی و سگ ها می باشد.

امیدوارم برگزاری سمینار بین المللی هاری موجب کسب اطلاعات جدید کنترلی از سایر کشورها و تقویت هماهنگی بین بخشی گردد. جا دارد از اساتید محترم انستیتو پاستور ایران و همکاران مرکز مدیریت بیماری های واگیر که در برگزاری این سمینار تلاش نموده اند تشکر و قدردانی نمایم.

دکتر محمد رضا شیرزادی

مهرماه ۱۳۹۳

روز جهانی هاری ۱۳۹۳

در سال ۲۰۰۷ به پیشنهاد سازمان بهداشت جهانی (WHO) توسط دو سازمان اتحاد برای کنترل هاری (Alliance for Rabies Control (ARC) و مرکز کنترل و پیشگیری از بیماری آمریکا (Centers for Disease Control and Prevention (CDC) روز جهانی هاری در ۲۸ سپتامبر مصادف با سالروز مرگ لویی پاستور سازماندهی گردید.

لویی پاستور دانشمند فرانسوی برای اولین بار واکسن هاری را ساخته و به جامعه بشریت اهدا نمود. برای بزرگداشت زحمات این دانشمند برجسته، سال روز مرگ او به عنوان روز جهانی هاری انتخاب گردید. در این روز فرصتی در اختیار سازمان ها و افراد فعال برای آگاه سازی در جهت مقابله با بیماری هاری، کاهش تلفات و پایان دادن به رنج ناشی از این بیماری قرار گرفت. علاوه بر این، ماه سپتامبر مصادف با بازگشایی مدارس در اروپا و آمریکا است و با توجه به جمعیت هدف که کودکان و نوجوانان هستند برگزاری مراسم مختلف در قالب مسابقه ها، شعر و نقاشی، آموزش های لازم در رابطه با کنترل و پیشگیری هاری، شرایط برخورد و نگهداری حیوانات و موارد مرتبط را به کودکان ارایه می دهند.

در ایران نیز روز جهانی هاری هرساله توسط سازمانهای ذیربط که سعی در افزایش آگاهی افراد جامعه در مورد بیماری هاری دارند برگزار می گردد. نهاد هایی که در کشور ما در رابطه با بیماری هاری مسئولیت دارند شامل: مرکز همکاری با سازمان بهداشت جهانی برای رفرانس و تحقیقات هاری انستیتو پاستور ایران، سازمان دامپزشکی کشور، مرکز مدیریت بیماریهای واگیر و اداره بیماری های قابل انتقال بین انسان و دام وزارت بهداشت و درمان، وزارت آموزش و پرورش، سازمان حفاظت محیط زیست، سازمان شهرداری ها و دهیاری های کشور، ... که همواره در راستای مهار این بیماری در تلاش هستند.

همه با هم علیه هاری

هر سال برای این روز شعاری در نظر گرفته می شود. شعار سال ۲۰۱۴ برای روز جهانی هاری "همه با هم علیه هاری" (Together Against Rabies) انتخاب شده است. هدف، جلب حمایت سازمانها و موسسات ذیربط در ارایه خدمات و افزایش آگاهی مردم و کودکان در جهت کاهش و کنترل موارد هاری در کشور می باشد. همچنین در این روز در رابطه با بیماری هاری، چگونگی کنترل و پیشگیری آن، مدیریت موارد هار گزیدگی، هاری در حیوانات اهلی، وحشی و خانگی و واکسیناسیون حیوانات آموزشهایی ارایه می گردد.

تاریخچه بیماری هاری

از هزاران سال پیش، بیماری هاری را در جهان می شناختند تا آنجا که در متون باستانی نیز به آن اشاره شده است. این بیماری در ایران نیز سابقه طولانی دارد و از دیرباز میان روستائیان و عشایر با نام های گرگ دیوانه، کفتار آدمخوار، سنگ دیوانه ... معروف بوده است. هاری از دیرباز در خاورمیانه شناخته شده بوده و در متون علمی کهن کشور ایران، اسناد علمی از تعریف و درمان بیماری توسط دانشمندان و اطباء برجسته ای چون بوعلی سینا وجود دارد. در تاریخ طبری و متون اوستا به این بیماری اشاره و توضیحاتی ارائه شده

است. پس از تاسیس و راه اندازی بخش هاری انسیتیتو پاستور ایران، از سال ۱۳۰۱ مبارزه با بیماری در ایران آغاز شده است. علاوه بر تهیه سرم و واکسن جهت کنترل هاری در کشور مطالعات متعدد و ارزشمندی روی بیماری هاری در این انسیتیتو انجام می‌گردد.

بیماری هاری

هاری در واقع نوعی عفونت ویروسی دستگاه اعصاب مرکزی و قابل انتقال میان حیوان و انسان است که معمولاً به واسطه گزش حیوان هار به انسان منتقل می‌شود و کشندگی آن ۱۰۰٪ است. نام دیگر بیماری هاری نیز ترس از آب (Hydrophobia) است. این بیماری در سراسر جهان، بجز اقیانوس اطلس و اقیانوس هند، و کشورهای استرالیا، نیوزیلند، انگلستان و ژاپن وجود دارد.

علیرغم کشندگی این بیماری، بروز آن قابل پیشگیری است. این بیماری به دلیل احتمال بروز همه‌گیری در دام‌ها و کشندگی صد در صد در انسان، از رعب و وحشت خاصی در جوامع برخوردار است. از طرف دیگر بر اساس گزارش‌های سازمان جهانی بهداشت (WHO) سالانه پانزده میلیون نفر بر اثر حیوان گزیدگی تحت درمان‌های پیشگیری از هاری قرار می‌گیرند. حدود ۶۰ هزار مورد تلفات این بیماری در دنیا مشاهده شده است که بیشتر این موارد در قاره آسیا و آفریقا بوده است. به مدد تلاش شبانه روزی مراکز درمان پیشگیری هاری در سراسر کشور و ارائه درمان سریع پس از حیوان گزیدگی، این بیماری در ایران به میزان بالایی کنترل می‌شود به نحوی که در سال ۱۳۹۲ تنها چهار مورد تلفات هاری در ایران گزارش شده است. کشورهای همسایه، منطقه خاورمیانه و کشورهای شرق آسیا از جمله کشورهایی هستند که حجم ابتلا به این بیماری در آن بسیار زیاد است و این مساله وظیفه سازمان‌های مربوطه را در مقابله و کنترل این بیماری سنگین تر می‌کند. از ۶۰ هزار مورد تلفات سالانه ناشی از این بیماری که در دنیا اتفاق می‌افتد، ۳۱ هزار مورد آن در آسیا و ۲۴ هزار مورد از آفریقا گزارش شده است و کشورهای پاکستان، افغانستان و هند از جمله کشورهایی هستند که موارد تلفات بیماری هاری در آنجا بسیار زیاد گزارش شده است.

بیماری هاری در بیشتر کشورهای آسیا و آفریقا بومی است و بیشترین خسارات و تلفات در اثر بیماری در این دو قاره مشاهده می‌شود و حدود ۵۶ درصد از تلفات انسانی در اثر هاری در قاره آسیا و ۴۴ درصد در قاره آفریقا رخ می‌دهد. از طرف دیگر حدود ۹۹ درصد از این تلفات در کشورهای در حال توسعه و بیش از ۹۹ درصد در اثر گزش سگ‌ها پیش می‌آید. در قاره آفریقا و آسیا خسارات سالانه بیماری هاری به دام‌ها حدود ۱۲/۳ میلیون راس دام تخمین زده می‌شود. بیشتر خساراتی که بیماری در کشورهای توسعه یافته وارد می‌کند شامل هزینه‌های پیشگیری در افراد حیوان گزیده است. در ایران تلفات انسانی هاری سالانه حدود ۲ الی ده نفر است، اما خسارات و تلفات دامی نوسان زیادی دارد و ممکن است ۲۰۰ راس گاو و گوساله را شامل شود.

همه پستانداران نسبت به هاری حساسند و ممکن است به آن مبتلا شوند. ایران با موقعیت جغرافیایی و تنوع زیستی منحصر به فرد و با داشتن بیش از هزار و ۱۰۰ گونه جانوری باید برای محافظت از گونه‌های جانوری در حیات وحش برنامه ریزی موثری داشته باشد. در بسیاری از موارد می‌توانیم با پیش بینی و پیش گیری از بیماری‌ها جلوی تنش‌های محیطی را بگیریم و حفاظت از تنوع زیستی در مقابل بیماری‌ها و بهره برداری پایدار و اصولی از طبیعت وظیفه‌ای است که بر عهده

همه نهادهای گذشته شده است. مهم‌ترین علت ابتلا به هاری در کشور مواجهه با گزش سگ‌ها است. هرچند اکثر موارد منجر به هاری مربوط به سگ‌گزیدگی است، این بیماری با گربه‌گزیدگی یا از طریق تماس بزاق حیوان هار با خراش هم می‌تواند منتقل شود. در برخی از کشور های توسعه یافته همچون فرانسه و آلمان هاری در حیات وحش کنترل شده است، ولی اکثر کشورهای در حال توسعه هنوز موفق به کنترل آن در حیات وحش نشده‌اند.

مدیریت مواجهه با هارگزیدگی

در صورت انتقال هاری به انسان و عدم انجام بموقع درمان ضد هاری، فرد مبتلا صد در صد محکوم به مرگ است. بر این اساس اهمیت این بیماری در آن است که بلافاصله پس از گزیدگی بوسیله حیوان مشکوک به هاری، جهت درمان ضد هاری اقدام و به مراکز و درمانگاه های هاری مراجعه شود. نخستین اقدام پس از گزش به وسیله حیوان مبتلا به هاری شست‌وشوی محل گزش با آب و صابون است. شست‌وشو تا ۵۰ درصد ویروس هاری را در ناحیه گزش از بین می‌برد. طبق توصیه سازمان جهانی بهداشت این شست‌وشو باید ۱۵ تا ۲۰ دقیقه به طول بیانجامد و لازم است ذرات صابون با آب فراوان از محل گزیدگی خارج شوند. همچنین می‌توان با استفاده از الکل ۷۰ درصد یا بتادین محل گزش را ضد عفونی کرده و سپس برای دریافت درمان‌های ضد هاری به مراکز درمان ضدهاری مستقر در مراکز بهداشتی مراجعه شود.

پیشگیری پس از مواجهه

تزریق سرم و واکسن ضد هاری درمان موثر «هاری» بوده و واکسن ضدهاری در پنج نوبت تزریق می‌شود. به این ترتیب که فرد هارگزیده در روز اولین مراجعه (روز صفر) و روزهای سوم، هفتم، چهاردهم و بیست و هشتم، واکسن ضد هاری دریافت می‌کند. فرد گزیده شده توسط حیوان هار، در صورت نیاز سرم نیز دریافت می‌کند. همچنین محل گزش هرگز نباید بخیه شود؛ چرا که ممکن است بخیه زدن ورود آلودگی به محل جراحی را بیشتر کرده و در عمل درمان ضد هاری اختلال ایجاد کند.

سگ و گربه مبتلا به هاری حداکثر ده روز پس از بروز علائم بیماری جان خود را از دست می‌دهند. به این ترتیب زنده ماندن سگ یا گربه ده روز پس از گزش، به آن معناست که حیوان مذکور در هنگام گزش به هاری مبتلا نبوده است. مع ذلک، در صورت تلف شدن حیوان، نمونه مغز آن به منظور تشخیص، به انستیتو پاستور ایران منتقل می‌شود. در کشورهایی که هاری اندمیک است از جمله ایران، بلافاصله پس از گزش انسان بوسیله حیوان مشکوک به هاری، اقدامات درمانی در فرد گزیده شده نیز آغاز می‌شود. در صورتی که حیوان مهاجم سگ یا گربه باشد و زنده ماندن حیوان پس از ده روز مشاهده شود، درمان نیز قطع می‌شود. در صورت عدم درمان بموقع، ظهور علائم بیماری از زمان گزش، ۱۵ روز تا ۳ ماه به طول می‌انجامد. همچنین گاهی بر اساس محل گزش، نوع ویروس، شدت جراحت و سن فرد گزیده شده، این مدت طولانی‌تر نیز می‌شود. پس از طی این دوره، علائم بیماری ظاهر می‌شود.

علائم بالینی بیماری هاری در انسان

علائم بالینی بیماری هاری از مراحل مختلفی برخوردار است. مرحله مقدماتی آن خستگی، کوفتگی بدن، بی‌اشتهایی و بی‌حالی را به دنبال دارد که دو تا سه روز زمان می‌برد. پس از آن مرحله ظهور علائم اختصاصی است. مهم‌ترین علامت اختصاصی هاری، ترس از آب است؛ طوری که بیمار حتی با دیدن یا شنیدن صدای آب ممکن است دچار تحریکات عصبی شود. احساس سوزش و خارش در محل جراحی اولیه نیز از دیگر علائمی است که پزشک را در تشخیص این بیماری کمک می‌کند. افزایش ترشح بزاق دهان از دیگر علائم هاری است؛ به طوری که دهان بیمار کف آلوده می‌شود و بیمار دائم به تخلیه بزاق دهان خود اقدام می‌کند. از طرف دیگر بزاق فرد مبتلا، مملو از ویروس هاری است که خطر انتقال به دیگران را به دنبال دارد. بی‌قراری و حالت تهاجم نیز از دیگر علائم بیماری هاری است. در مجموع پس از ظهور علائم هاری، معمولاً فرد مبتلا به فاصله ۲ تا ۳ روز و یا حداکثر ۷ تا ۸ روز جان خود را از دست می‌دهد.

علائم بیماری هاری در حیوان

دوره نهفتگی در سگ و گربه معمولاً ۲ تا ۳ هفته و گاهی چند ماه است. درخصوص بروز علائم هاری در حیوان باید به این نکته مهم توجه داشت که در برخی موارد، ۳ تا ۱۰ روز قبل از بروز علائم بالینی در سگ و گربه، ویروس موجود در بزاق حیوان می‌تواند بیماری را منتقل کند. به عبارت دیگر اگر بزاق سگ و گربه در زمان گازگرفتن به ویروس هاری آلوده باشد، علائم بالینی حداکثر تا ۱۰ روز بعد در حیوان ظاهر شده و خواهد مرد. به‌همین دلیل، پس از هر گازگرفتن توسط این دو حیوان، باید آنها را تا ۱۰ روز در قرنطینه نگاه داشت. پس از طی دوره نهفتگی، اولین علامت بیماری، تغییر در رفتار و عادت‌های حیوان است؛ به‌نحوی که یا بیش از اندازه به صاحب خود انس و الفت پیدامی‌کند و مثل این‌که از او کمک می‌طلبد یا عصبانی و بدخو شده، غذای خود را به دلیل اختلال در بلع به‌خوبی نمی‌خورد.

پیشرفت بیماری در برخی موارد به‌صورت فلجی (هاری ساکت) بوده، حیوان به‌گوشه‌ای پناه می‌برد و ابتدا دست‌ها، سپس پاها و بعد سایر اندام‌ها فلج‌شده و در نهایت به‌علت فلج دستگاه تنفسی می‌میرد؛ ولی در بیشتر موارد، پس از دوره تغییر رفتار، حیوان پریشان و مضطرب و کم‌حشی و درنده (هاری خشمگین) می‌شود و به گازگرفتن سنگ و چوب و اشیای مختلف پرداخته و محل زندگی خود را ترک می‌کند و بدون هدف به‌هر جایی می‌رود و به هرکس و هر حیوان سر راه خود حمله می‌برد. در نهایت، پس از مدتی در اثر دوندگی زیاد و گرسنگی و تشنگی به‌علت عدم قدرت بلع، کف از دهانش سرازیر شده و بی‌درپی زمین می‌خورد. صدای پارس حیوان خشن، ناموزون و بریده‌بوده و درندگی در چهره‌اش هویدا است. در اغلب موارد، مردم سگ‌ها را می‌کشند و اگر فرار کنند، به‌زودی در اثر فلج دستگاه تنفسی خواهند مرد. گربه پس از طی دوره نهفتگی به محل تاریکی می‌رود و از طریق پنجه‌کشیدن، مشابه گازگرفتن سگ یا گریگ، هاری را انتقال می‌دهد. درواقع، از آنجا که از طریق لیسیدن دائم، پنجه‌های خود را به بزاق خود آغشته می‌کند، با پنجه‌کشیدن بر دست و پا یا صورت انسان یا حیوان دیگر هم می‌تواند با ایجاد خراش، ویروس هاری را منتقل کند.

هاری در ایران

احتمال آلودگی مربوط به بیماری هاری در همه استان‌های کشور وجود دارد. بر اساس آمار موجود در مرکز همکاری با سازمان بهداشت جهانی برای رفرانس و تحقیقات هاری انستیتو پاستور ایران، طی سال گذشته استان‌های آذربایجان شرقی، گلستان و خراسان رضوی به ترتیب بیشترین موارد آلودگی به هاری در حیوانات را گزارش کرده‌اند.

طی سال ۱۳۹۲ جمعاً ۱۳۲ هزار و ۲۱۶ نفر به دنبال حیوان گزیدگی به منظور پیشگیری از ابتلا به هاری به مراکز درمانی ضد هاری در کشور مراجعه و واکسن و یا سرم ضد هاری را دریافت کرده‌اند. در سال ۲۰۱۲، ۳۲٪ هارگزیده‌ها سن زیر ۲۰ سال داشته‌اند. شایان ذکر است حدود نیمی از موارد هار گزیدگی انسانی سال ۲۰۱۲ ناشی از گزش سگ می‌باشد. میزان بروز هاری در ایران نسبت به دیگر کشورهای منطقه، به میزان قابل ملاحظه ای کمتر است. این مهم به لطف حضور دائم کارشناسان بهداشتی برای رسیدگی به موارد حیوان گزیدگی میسر شده است. همچنین سالانه بودجه‌ای بالغ بر بیش از ۲۰ میلیارد تومان در کشور صرف خرید واکسن و سرم ضد هاری می‌شود و درمان ضد هاری به صورت رایگان ارائه می‌شود. شایان ذکر است در هر شهرستان حداقل یک مرکز بهداشتی - درمانی به واکسن و سرم ضد هاری مجهز است.

افراد در معرض خطر هاری

کودکان بیشترین گروه در معرض خطر حیوان گزیدگی و ابتلا به هاری بوده و آموزش جامعه به منظور چگونگی برخورد با حیوان گزیدگی، چه حیوان وحشی و چه حیوان اهلی، لازم می‌باشد. بچه‌ها علاوه بر این که قادر به دفاع از خود نمی‌باشند مواجهه زیادی نیز با حیوانات خانگی دارند. لازم است همه افراد کشور از بیماری «هاری» آگاهی و اطلاع کافی داشته باشند تا بدانند در صورت گزش بوسیله حیوان مشکوک به هاری چه اقداماتی باید انجام شود. با این حال کودکان زیر ۱۵ سال قربانیان عمده هاری در جهان بوده و تلاش سازمانهای زیربط روی این گروه از جامعه هدف بیشتر و متمرکز تر می‌باشد. اطلاع رسانی به کودکان از دوره های قبل از مدرسه آغاز و در طول دبستان و پس از دبستان نیز به طور سازمان یافته باید ادامه یابد. بدین ترتیب نه تنها کودک بلکه خانواده و اطرافیان او نیز از اطلاع رسانی انجام شده بهره خواهند برد. علاوه بر کودکان، دام داران، دامپزشک‌ها، کوه نوردان و غارنوردان از گروهایی هستند که شانس تماس بیشتری با حیوان هار را دارند. بر اساس گزارش‌ها، ۹۶ درصد از هزینه‌هایی که صرف درمان پیشگیری بعد از حیوان گزیدگی می‌شود در کشورهای آسیایی است که هزینه‌ای معادل ۶۵۰ میلیون دلار را شامل می‌شود. در مجموع بیشترین هزینه پرداخت برای بیماری‌های قابل پیشگیری با واکسن، صرف پیشگیری از هاری می‌شود. از اینجاست که اهمیت پیشگیری از بروز «هاری» و همچنین درمان به موقع آن پس از گزش حیوان مشکوک به هاری، مشخص می‌شود.

پیام های بهداشتی جهت مهار بیماری هاری:

۱. از آزار واذیت و نزدیک شدن به حیوانات پرهیزکنید چراکه درصورت گزش احتمال ابتلا به هاری وجود دارد.
۲. برای پیشگیری از ابتلاء به هاری بلافاصله پس از مجروح شدن توسط حیوانات به نزدیکترین مرکز بهداشتی درمانی مراجعه کنید.
۳. درصورت گزش توسط هر حیوانی احتمال خطر ابتلاء به بیماری هاری را فراموش نکنید و آن را جدی بگیرید.
۴. شستشوی محل حیوان گزیدگی اولین قدم جهت پیشگیری از ابتلاء به بیماری هاری است.
۵. از نزدیک شدن به سگ های ولگرد و بدون صاحب بپرهیزید چراکه بیشترین موارد حیوان گزیدگی در ایران توسط سگ می باشد.
۶. در صورت نگهداری سگ وگربه ، نسبت به واکسینه نمودن سالانه آنها اقدام نمایید.
۷. بیشترین موارد گزش در مناطق روستایی اتفاق می افتد لذا با قلاده گذاری ومهار سگ ها می توان از صدمه به مردم پیشگیری کرد.
۸. پنجه کشیدن گربه (به علت لیسیدن پنجه) همانند گازگرفتگی محسوب می شود ونیازمند درمان پیشگیری هاری است.
۹. ازمصرف کورتون و داروهای تضعیف کننده سیستم ایمنی تا یک ماه پس از آخرین دوز واکسن خودداری شود.
۱۰. با دفع بهداشتی زباله ها از جذب گوشتخواران به مناطق مسکونی جلوگیری می شود.

واکسیناسیون رایگان حیوانات خانگی علیه هاری در سطح تهران

به مناسبت روز جهانی هاری و برگزاری سمینار روز جهانی هاری، انستیتو پاستور ایران با همکاری سازمان دامپزشکی کشور، کلینیک های تخصصی زیر را جهت واکسیناسیون رایگان حیوانات خانگی در تاریخ یکشنبه ۲۰ ماه اقدام به واکسیناسیون رایگان حیوانات خانگی، علیه هاری می نماید. علاقمندان می توانند طی این روزها از ساعت ۹ صبح الی ۱۳ و ۱۶ الی ۲۱ به محل مراجعه نمایند. از خانواده های گرامی تقاضا می شود با آوردن کودکان و نوجوانان خود که دارای حیوان خانگی می باشند، زمینه را برای آموزش کودکان در زمینه هاری، در این مراکز فراهم نمایند. جهت کسب اطلاعات بیشتر با کلینیک تماس گرفته شود.

ردیف	نام مرکز	دامپزشک مرکز	آدرس	تلفن
۱-	حیوانات خانگی تهران	آقای دکتر پیام محبی	کامرانیه نبش منظریه پلاک ۸۴	۲۲۶۷۵۱۵۱
۲-	آریان	آقای دکتر علی حسینی	خیابان کلاهدوز، خیابان دروس، خیابان بهپار، پلاک ۳۵	۲۲۵۴۱۳۳۸
۳-	پارسا	آقای دکتر فرخ رضا کبیر	سعادت آباد، انتهای سرو شرقی، بلوار ۲۴ متری، پلاک ۲	۲۲۰۷۵۷۸۶
۴-	پایتخت	آقای دکتر محمد رضا فردوس	شهرک غرب، بلوار دادمان، پلاک ۱۳۱	۸۸۳۶۸۵۸۵

History of the World Rabies Day 2014

The first World Rabies Day (WRD) was organized by the two founding partners Alliance for Rabies Control (ARC) and Centre for Disease Control and Prevention, Atlanta (CDC), on 8 September 2007 with the cosponsorship of the World Health Organization (WHO), the World Organisation for Animal Health (OIE) and the Pan American Health Organization (PAHO/AMRO). Activities organized by WHO Headquarters (HQ), Regional Offices and its many rabies Collaborating Centres (CCs) were contributing to the overall aim of the WRD: raising awareness about the impact of human and animal rabies, its easy prevention, and how to control and to eliminate the disease in animals and humans. During a WRD event organized around the world by the WHO Collaborating Centre for Rabies Epidemiology.

The WHO/CC for reference and research on rabies in Tehran, Pasteur Institute Iran (IPI), was involved directly in all World Rabies Day (WRD) related activities on 8 September 2007. A symposium on WRD was held in Moddares Hall of the IPI, additionally to a lunch banquet (for 500 participants) was held in IPI (Moddares) on WRD, whereby different representatives from WR in Iran, Iran Veterinary Council, Tehran University, Wildlife Protection Agency, Centre for Disease Control of Iran, Education & Development organization, and others gave oral presentations on rabies and its importance in Iran. This event was covered in the news of the regional TV channels. Distribution of mugs, bags, pens with WRD logo to all participants of the WRD in IPI. Rabies is a deadly virus that can kill anyone who gets it. Every year, an estimated 132,216 people in Iran receive a series of shots known as post-exposure prophylaxis (PEP) due to potential exposure to rabies.

Together against Rabies

World Rabies Day is designed to raise awareness about both human and animal rabies. The theme this year is 'Together against Rabies'. The day is also about teaching everyone about the impact of rabies, how to prevent it and how to eradicate sources of the disease across the world. Since it started the day has educated over 100 million people and vaccinated over 3 million animals against the disease. One person every ten minutes dies from rabies every year. Yet human rabies is completely preventable if adequate rabies treatment is given. The majority of rabies related deaths is in Africa and Asia. Children are particularly vulnerable because they are most likely to be bitten by dogs with uncontrolled rabies. This major source of rabies can be avoided through pet vaccination, education of children and ensuring proper access to medical resources. In 2006 when researchers and professionals formed the Alliance for Rabies Control the goal was to generate awareness and resources to contribute to rabies prevention and control. Furthermore, the Global Alliance for Rabies Control now has every major national and international animal health partner on board. The first World Rabies Day in 2007 exceeded expectations with 400,000 people taking part across 74 countries. That has now spread across 125 countries.

Raising Rabies Awareness

September 28 is World Rabies Day, a global health observance that seeks to raise awareness about rabies and enhance prevention and control efforts. Co-sponsored by CDC and the Alliance for Rabies Control (ARC) since 2007, World Rabies Day has been celebrated in countries throughout the world, including the U.S. World Rabies Day is an excellent time to take steps that can help prevent and control rabies, such as vaccinating pets including dogs and cats and providing education on how to avoid the animals that typically transmit rabies: raccoons, bats, skunks, and foxes.

Children are most at risk of rabies

Each year around the world, rabies results in more than 600,000 deaths approximately one death every 10 minutes. Most deaths are reported from Africa and Asia with almost 50% of the victims being children under the age of 15. Nearly all deaths from rabies are in Africa and Asia, and most of the people who die are children. Beyond the deaths, rabies also causes intense anxiety and entrenches poverty in the world's poorest communities. A complete course of post-exposure treatment will save their child. But, in the world's poorest communities, this can cost many times the monthly household income.

The Challenge of Rabies

Rabies is present on every inhabited continent. People usually get rabies when they are bitten by an animal that has the virus. In Iran, the animals that most often get rabies are dog. Iran has not been successful in eliminating a particular kind of rabies – known as canine rabies – that is responsible for rabies spreading from dog-to-dog. However, canine rabies has not been controlled in many regions of the world, further threatening the health of humans and animals in these areas. In addition, some areas of the world have problems with large numbers of stray dogs, which can often come in contact with wild animals that have rabies. This often causes an increased number of rabid animals that have the potential to transmit the virus to humans.

Keep Away From Wildlife and Unfamiliar Animals

The main animals that get rabies include wolf and dog. One of the best ways to protect yourself and your family is to avoid contact with wild animals. Do not feed or handle them, even if they seem friendly. Unfamiliar animals that are often thought of as pets, such as dogs and cats, should also be avoided. These animals are often in contact with wildlife and can also transmit rabies to humans. If you see an animal acting strangely, report it to animal control. Some things to look for are; general sickness, problems swallowing, lots of drool or saliva, an animal that appears more tame than you would expect, an animal that bites at everything, an animal that's having trouble moving or may even be paralyzed. Take Pets to a Veterinarian for Their Rabies Shot. Make sure to take your pets, such as dogs and cats, to the veterinarian each year. A veterinarian can make sure your pets are up to date on their rabies shot, which can protect them from getting rabies. This is important, since animals that have not received a rabies shot and are exposed to rabies must be quarantined for six months, or put down. No matter where you live, rabies can threaten your family's health. Fortunately, there are things you can do around the home to help reduce the risk of getting rabies. Keep your pets indoors. When a dog goes outside, make sure an adult is there to watch it and keep it safe. Do not feed or put water for your pets outside and keep garbage securely covered. These items may attract wild animals or stray animals to your yard. Teach children never to handle wild animals or unfamiliar domestic animals.

یادداشت

یادداشت

A series of horizontal lines for taking notes, starting from the top of the page below the header and extending down to the footer area.

یادداشت

یادداشت
